постановке мероприятий, охватывающих широкую публику, таких как праздники, концерты и фестивали. В исследовании проанализированы идейное содержание представлений, сценическое выражение и интерактивная связь со зрителем, показано сочетание театра, музыки, танца и современных технологий в этом процессе.

SUMMARY. This article explores the characteristics, stages, and artistic approaches to the production of cultural and mass performances. Directing skills, stage composition, the use of technical means, and aesthetic taste play a significant role in staging events that reach a wide audience, such as holidays, concerts, and festivals. The study analyzed the ideological content of performances, stage expression, and interactive connection with the audience, showing the combination of theater, music, dance, and modern technologies in this process.

REJISSURANING TA’LIM TIZIMIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Utepbergenov Ajiniyaz Ayapbergen ulı – *rejissura san’ati kafedrasi o‘qituvchisi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: rejissura, ta’lim tizimi, teatr san’ati, kino san’ati, ijodiy jarayon, texnologiyalar, tashkilotchilik ko‘nikmalari.

Ключевые слова: режиссура, система образования, театральное искусство, киноискусство, творческий процесс, технологии, организаторские навыки.

Key words: directing, education system, theatrical art, cinematic art, creative process, technologies, organizational skills.

Rejissura san’ati – bu teatr, kino, televideniye va boshqa sahna san’atlarining markaziy bo‘limlaridan biri bo‘lib, uning asosiy vazifasi ijodiy jarayonlarni boshqarish, sahnada yoki ekranda asarning to‘liq va mazmunan chuqur ifodasini ta’minlashdir. Rejissura san’ati teatr, kino, televideniye kabi ko‘plab sahna san’atlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu san’at turi ijodiy jarayonlarni boshqarish, har bir sahna, har bir aktyor harakatini aniq va maqsadga muvofiq yo‘naltirishga qaratilgan. Rejissura ta’lim tizimida ham muhim o‘rin tutadi, chunki u nafaqat ijodiy, balki intellektual va tashkilotchilik ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bugungi kunda rejissura faqat ijodiy faoliyat bilan cheklanmay, balki ta’lim tizimida ham katta o‘rin egallaydi. Rejissura bo‘yicha ta’lim nafaqat aktyorlik mahoratini oshirishga, balki talabalarni san’atning murakkab jarayonlariga chuqurroq kirib borishga, ijodiy fikrlashga, muammolarni hal qilishga o‘rgatadi. Rejissyor – bu hayotni obdon kuzata oladigan, o‘zining teatr sohasidagi professional bilimlaridan tashqari, hamma sohalardagi bilimlarni mukammal egallay olgan kishidir.” [1.B.114-115]. Rejissura ta’lim muassasalarida nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy mashg‘ulotlar orqali ham o‘qitiladi. Bu esa talabalarni nafaqat texnik bilimlarga, balki ijodiy va tashkilotchilik qobiliyatlariga ham ega bo‘lishlariga yordam beradi. Ta’limda rejissura san’ati o‘rgatilishi bilan, yoshlar sahna san’atining mohiyatini tushunibgina qolmay, balki jamoadagi hamkorlik, boshqaruv, vaqtni to‘g‘ri taqsimlash va ijodiy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradilar. Bu ko‘nikmalar san’at sohasida, balki hayotning boshqa jabhalarida ham foydali hisoblanadi.

Rejissura ta’lim jarayonida talabalarni o‘z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etishga, yangi g‘oyalarni ishlab chiqishga va ijodiy muammolarni hal qilishga o‘rgatadi. Rejissyor sifatida talabalar jamoani boshqarish, vaqtni rejalashtirish, sahnani tashkil etish kabi muhim ko‘nikmalarni egallaydilar. Talabalar sahna san’ati asoslari, aktyorlik, dramaturgiya, sahna harakati va boshqa sohalar haqida chuqur bilim olishadi. Rejissura ta’limi talabalarni hamkorlikda ishlashga, turli ijodiy va texnik mutaxassislar bilan birga faoliyat yuritishga o‘rgatadi. Bu ta’lim turi rejissyorlik kasbini egallashga, amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga, mustaqil ijodiy faoliyatga tayyorlashga xizmat qiladi. Teatrda ham, kinoda ham talab bitta: hayotiylikka erishish, ishonarli ijro qilish, tomoshabin qalbidan joy olish. Teatrda aktyor tomoshabinning jonli nafasini sezib turadi, kayfiyatidan ruhlanadi [2.50]. Bugungi kunda ko‘plab oliy o‘quv yurtlari va maxsus san’at institutlarida rejissura bo‘yicha maxsus kurslar tashkil etilgan. Talabalar teatr, kino va boshqa sahna turlari uchun rejissura asoslarini o‘rganib, ijodiy va texnik jarayonlarni boshqarishga tayyorlanadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va yangi metodlar qo‘llanilishi bilan rejissura ta’limi yanada samaraliroq va qiziqarli bo‘lmoqda, ta’lim sohasida zamonaviy texnologiyalar va yangi pedagogik yondashuvlar

keng joriy etilmoqda. Rejissura ta’limida ham bu jarayonlar o‘z aksini topmoqda. Zamonaviy ta’limda rejissura quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi, talabalar virtual sahnalar, kompyuter grafikasi, video montaj va boshqa raqamli vositalar yordamida rejissyorlik san’atini o‘rganadilar. Bu ularning ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi va yangi formatlarda ish olib borishga yordam beradi. Nazariy bilimlar amaliy mashg‘ulotlar bilan mustahkamlanadi. Talabalar sahnada real sharoitda ishlash, loyihalar yaratish, guruhda hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Zamonaviy ta’limda talabalar faqat bilim olish bilan cheklanmay, balki o‘z fikrini erkin ifodalash, tanqidiy tahlil qilish va yangi g‘oyalar ishlab chiqish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradilar. Rejissura ta’limida sahna san’ati, balki psixologiya, madaniyatshunoslik, kommunikatsiya va boshqa fanlardan bilimlar beriladi. Bu talabalar uchun keng ko‘lamli kasbiy tayyorgarlikni ta’minlaydi. Zamonaviy ta’lim dasturlarida dunyo teatrlari va kinofilmlari tajribasi o‘rganiladi, yangi uslublar va texnologiyalar qo‘llaniladi. Bu talabalarni global miqyosda raqobatbardosh qiladi. Zamonaviy ta’limda rejissura san’ati nafaqat an’anaviy usullarga tayanadi, balki innovatsiyalar, texnologiyalar va yangi pedagogik yondashuvlar yordamida rivojlanmoqda. Bu esa yosh rejissyorlarning yuqori malakali mutaxassislar bo‘lib yetishishiga xizmat qiladi. Rejissura ta’lim tizimida o‘ziga xos o‘rin tutadi va yosh avlodning ijodiy salohiyatini ochishda muhim vosita hisoblanadi. U nafaqat san’atni chuqur anglashga yordam beradi, balki talabalarda rahbarlik va tashkilotchilik ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu sababli, rejissura bo‘yicha ta’limni rivojlantirish va kengaytirish jamiyatimiz madaniy hayoti uchun katta ahamiyatga ega. Rejissura bo‘yicha ta’lim ko‘p jihatdan nazariy bilimlarga tayangan holda olib boriladi. Rejissor - tashkilotchi, badiiy rahbar, jamoa tarbiyachisi muallim hamda yaxshi ijrochi aktyor bo‘lishi kerak. Stanislavskiy sistemasi V.I.Nemirovich Danchenko ta’limotida rejissor-pyesa talqinchisi, rejissor - ko‘zgu va tashkilotchi ekanligi ta’kidlangan. Rejissor - tomosha yaratishda barcha ijodiy jarayonni tashkilotchisi, yagona oliy maqsadga, g‘oyaga yo‘naltirishda barcha jamoani yo‘lboshchisi sifatida gavdalanadi. [3.27] Talabalar teatr va kino san’ati tarixi, dramaturgiya, sahna harakati, aktyorlik mahorati, estetika, musiqa va boshqa san’at tarmoqlari haqida bilim olishadi. Bu nazariy bilimlar rejissyorlik faoliyatining sifatli bajarilishi uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Nazariy bilimlardan tashqari, rejissura ta’limida amaliy mashg‘ulotlar muhim ahamiyatga ega. Talabalar sahnada real ish jarayonlarini o‘rganadilar, aktyorlar bilan ishlash, sahna sozlamalarini yaratish, sahnadagi harakatlarni boshqarish va kameralar oldida ishlash texnikasini o‘zlashtiradilar. Bu orqali ular ijodiy jarayonlarni to‘liq tushunib, mustaqil rejissyor sifatida faoliyat ko‘rsatishga tayyorlanadi. Rejissura ta’limi nafaqat san’atkorlarni tayyorlash, balki yoshlarning jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga yordam beradi. Rejissyorlik faoliyati insonlarda rahbarlik, jamoani boshqarish, vaqtni rejalashtirish va muammolarni hal etish kabi ko‘nikmalarni shakllantiradi. Bu esa ularning nafaqat san’at, balki boshqa sohalarda ham muvaffaqiyat qozonishlariga xizmat qiladi. Bugungi kunda texnologiyalar tez rivojlanib borayotgani sababli, rejissura ta’limida ham raqamli usullar va innovatsiyalar keng joriy etilmoqda. Virtual sahnalar, maxsus effektlar, video montaj va boshqa texnologiyalar yordamida talabalarga yanada kengroq imkoniyatlar yaratilmoqda, bu kelajakdagi rejissyorlarni zamonaviy talablar darajasida tayyorlash imkonini beradi. Rejissura ta’lim tizimida o‘ziga xos va muhim o‘rin tutadi, shu o‘rinda u san’atni chuqur tushunishga, balki ijodiy va tashkilotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy dunyoda rejissura bo‘yicha sifatli ta’lim yosh avlodni nafaqat san’atkor, balki yetuk lider sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois, rejissura ta’limini yanada rivojlantirish va kengaytirish dolzarb vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Махмудов Ж. Махмудова Х. “Режиссура асослари” “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” нашриёти; Т:2008. В.114-115.

2. Muhammedov M. Rejissura asoslari. - Toshkent.: O‘zDSMI. 2007.

3. Otepbergenov A. "Oriental Art and Culture" Scientific Methodical Journal / http://oac.dsmi-qf.uz Volume 4 Issue 4 / August 2023.

REZYUME. Ushbu maqolada rejissuraning ta’lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati yoritiladi. Maqolada rejissura san’atining nazariy va amaliy jihatlari, ijodiy jarayonlarda talabalarni boshqarishdagi roli hamda zamonaviy texnologiyalar yordamida ta’lim sifatining oshirilishi haqida so‘z boradi. Shuningdek, rejissura

ta’limining yoshlarning rahbarlik va tashkilotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье освещается роль и значение режиссуры в системе образования. Рассматриваются теоретические и практические аспекты режиссёрского искусства, его роль в управлении студентами в творческом процессе, а также повышение качества образования с помощью современных технологий. Также анализируется значение режиссёрского образования в развитии у молодёжи лидерских и организаторских навыков.

SUMMARY. This article highlights the role and significance of directing in the education system. It discusses the theoretical and practical aspects of the art of directing, its role in guiding students through creative processes, and the enhancement of education quality through modern technologies. The article also analyzes the importance of directing education in developing leadership and organizational skills among young people.

QORAQALPOG‘ISTONDA BAXSHICHILIK SAN’ATINING KELIB CHIQISHI

Uzakov Satbay – *o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: baxshi, og‘zaki ijod, epik an’analar, doston, xalq madaniyati, tarixiy meros, milliy san’at.

Ключевые слова: бахши, устное творчество, эпические традиции, дастан, народная культура, историческое наследие, национальное искусство

Key words: bakhshi, oral art, epic traditions, dastan, folk culture, historical heritage, national art

Qoraqalpog‘istonda baxshichilik san’ati xalq og‘zaki ijodining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, u asrlar davomida rivojlangan.

Baxshilar nafaqat musiqa ijrochilari, balki xalq tarixi, qadriyatlari va madaniyatini saqlab qoluvchi san’atkorlar sifatida ham e’tirof etilgan. Baxshichilik san’ati o‘zining betakror ijro uslublari va she’riyat bilan uyg‘unligi bilan ajralib turadi. O‘zbek va Qoraqalpoq xalq og‘zaki ijodida alohida o‘rin tutadigan san’at turlaridan biri bu - **baqshichilik** san’atidir. Bu san’at qadim zamonlardan boshlab xalq hayoti, orzu-umidlari, tarixiy xotirasi va madaniyatining ifodasi sifatida shakllanib kelgan. Baqshi — nafaqat ijrochi, balki shoir, sozanda, voqelikni ifoda etuvchi san’atkordir. Baqshichilik san’ati Markaziy Osiyo xalqlari, xususan, qoraqalpoq, o‘zbek, qozoq va turkman xalqlari madaniyatida chuqur ildiz otgan. Bu san’at turi ko‘pincha **epik dostonlar**ni kuylash, musiqiy asarlar ijro etish va og‘zaki hikoyalar orqali tarqalgan. Baqshilar asosan **dutor**, **qobiz**, yoki **komuz** kabi milliy cholg‘ularda jo‘rnavozlik qilgan holda dostonlar kuylaganlar. [1.1]

"Baxshilar xalqning tarixini, uning madaniy merosini xotirada saqlovchi va keyingi avlodlarga yetkazuvchi ma’naviy tarbiyachilar hisoblanadi."

Baqshi qadimda xalq orasida hurmatli shaxs bo‘lgan. Ular tarixiy voqealarni, urushlar, sevgi va sadoqat, qahramonlik haqida dostonlar orqali xalq xotirasini saqlab kelgan.

Baqshi - marosimlar, to‘ylar, xalq yig‘inlarining eng qadrli mehmoni bo‘lgan. Ayniqsa, **“Qırman”**, **“Shirvon”**, **“Köroglu”**, **“Alpamis”** kabi dostonlar orqali xalqda jasorat, vatanparvarlik va g‘urur hissi shakllantirilgan. Baqshichilik san’ati nafaqat badiiy, balki **tarbiyaviy vazifani** ham bajaradi. Har bir doston, har bir qo‘shiqda ezgulik va yovuzlik, do‘stlik va xiyonat, sabr va fidoyilik kabi tushunchalar go‘zal obrazlar orqali yoritiladi. Shu sababli, baqshilar yosh avlodni axloqiy barkamollikka yetaklovchi ustozlar sifatida qadrlangan.

Baxshichilik san’atida musiqa va she’riyat uyg‘unligi muhim ahamiyatga ega. Ular o‘z ijrolarida milliy cholg‘ulardan, xususan, dutor va qo‘biz kabi cholg‘u asboblaridan foydalangan. Qadimgi manbalarda aytilishicha, baxshilar nafaqat ijrochi, balki hikoyachi va shoir sifatida ham faoliyat yuritganlar. [1.2]

Baxshichilik san’ati Qoraqalpog‘istonda uzoq asrlar davomida davom etgan. Bu san’at tarixi bir necha bosqichlarga bo‘linadi:

1. Qadimgi davr - baxshilar xalq orasida hikoyalar va dostonlar ijro etib kelgan, og‘zaki an’analarni saqlab qolgan.

2. O‘rta asrlar - baxshichilik madrasalar va xonliklar davrida ham rivojlanib, ijtimoiy va madaniy hayotda katta ahamiyat kasb etgan.

3. Sovet davri - baxshichilik san’ati davlat tomonidan rag‘batlantirilgan, teatr va ansambllar tashkil etilgan.